

Frano Prcela, O.P.

BOGOZABORAV. RAZMIŠLJANJA O AKTUALNIM IZAZOVIMA CRKVE

Synopsis, Zagreb – Sarajevo, 2014.

Iako knjiga dr. Frane Prcela „Bogozaborav – razmišljanja o aktualnim izazovima Crkve“ sadrži tekstove koji su već proteklih godina objavljivani kako na hrvatskom jeziku tako i na drugim jezicima, čitatelj će i danas u njima osjetiti snažan poziv na premišljanje ili preispitivanje vlastitih pogleda na život društva i Crkve ili možda i vlastitih stavova. Aktualnost ovih tekstova leži i u činjenici da se autor suočava s vrlo važnim temama: poslanje intelektualca, teološki govor u naše vrijeme, identitet, praštanje i pomirenje, aktualizacija mučeničke prošlosti Katoličke Crkve, rad s iseljenicima, pitanje transparentnosti Crkve u hrvatskome narodu, dijalog teologije i umjetnosti... Budući da na hrvatskom jezičnom području imamo vrlo malo djela u kojima se pod ovim vidom promatraju spomenute teme, ova je knjiga i doprinos i poticaj daljnjem djelovanju.

Polazišta autorova promišljanja jesu aktualni problemi ili, bolje rečeno, procesi u hrvatskom društvu i Crkvi. Ono što bih posebno želio istaknuti jest način ili još više umijeće promatranja života. Čitatelj će uočiti da autor „zalazi“ u konkretan život, da iznutra – suosjećajući istovremeno i muku i apatičnost cjelokupnog naroda, ali i pojedinaca – proživljava ovaj trenutak i da zastaje nad nekim pitanjima u kojima prepoznaje znakove našega vremena. O toj pozornosti kojom prati društvene događaje govori i relevantna literatura koju autor – kako iz domaćih tako i iz stranih izvora – navodi. Ali autor ne podliježe napasti uvlačenja u „svakodnevnu politiku“ već uvijek uspijeva zadržati – tako potrebitu iako ne uvijek lako ostvarivu – distancu promatrača. To je ono što mu omogućava pristupiti problematici iz šireg konteksta te na taj način otvarati nove poglede, nuditi nove okvire koji će čitatelju pomoći u cjelovitijem razumijevanju problema.

Istančana kritika i promišljanja o životu Crkve i društva vriedan su i značajan doprinos ove knjige. Međutim, to je tek prvi korak. Naime, prvenstvena nakana ove knjige nije samo osvjetljavanje aktualnih problema već se tekstovima smjera k izgradnji mostova, i to nastojanjem oko oblikovanja kulture dijaloga čiji će subjekti biti Crkva i društvo, teologija i ostale znanosti.

Preduvjet ostvarenja toga dijaloga za samu Crkvu njezin je silazak u „arenu“ života, kako u ovim tekstovima autor naziva javni prostor. Pritom prvotna nakana Crkve ne bi trebala biti bezuvjetno nametanje vlastitih ideja već stvaranje preduvjeta za javnu raspravu koja će biti usmjerena na izgradnju općega dobra. Teološko bi promišljanje – u dijalogu s konkretnom životnom stvarnošću – naišlo na konkretnog sugovornika što bi mu pomoglo u izbjegavanju opasnosti od zatvaranja u samoga sebe ili bavljenja vlastitim programima. Autor ne kaže da je Crkva apatična. Štoviše, „Crkva je itekako gorljiva u javnosti. Rado iznosi svoje učenje i sugerira moralno ispravno ponašanje ...“ Ono što pak nedostaje, a na što autor upozorava, jest da Crkva „zapušta tražiti susret s neistomišljenicima... Ne trudi se sresti, intelektualno shvatiti i kontekstualno razumjeti neistomišljenika nego mu uglavnom nastoji dati do znanja gdje je ispravan put i rješenje“ (str. 141).

Kao da u govoru i djelovanju Crkve prepoznamo logiku promidžbe. Pružaju se gotovi recepti i nude rješenja, a sve to za pitanja kojih jednostavno nema. Pitanja koja bi pobudila znatiželju, koja bi bila znak (ponekad i mučnog traženja, intelektualne ili egzistencijalne žudnje), jednostavno nedostaju. Ponuđeni recepti i rješenja postaju tako odgovori na pitanja koja se uopće ne postavljaju. Zato i ne čudi nezainteresiranost, indiferentnost ili nerazumijevanje gramatike koju Crkva koristi. Zato će autor vrlo dobro uočiti kako bi Crkva, više negoli oko ponude „ispravnih“ odgovora, trebala biti zauzeta oko pobuđivanja pitanja. „Kairos teološkoga govora na ovim našim prostorima više bi bio upravo omogućiti korisna pitanja, pitanja koja potiču na razmišljanje, otvoreno, autentično i nadasve kreativno suputništvo“ (str. 40).

Zabrinutost Crkve za zadržavanje vlastite društvene pozicije, (beznadna) šutnja intelektualaca i teologa, pri čemu prenaplašavanje uloge tradicije više doprinosi stvaranju ozračja čuvanja a ne izgradnje, pogoduje nastojanju oko zadržavanja statusa quo, a ne zalaganja za dinamički identitet Crkve. Takvo „tradicionalno katoličanstvo“ pospješuje sužavanje Crkve na liturgijsku zajednicu, a proročki glas svodi samo na socijalnu kritiku (str. 139). Budućnost katoličkoga u kontekstu hrvatskoga naroda, ali i hrvatskog identiteta, smatra autor, jest nadasve pitanje izgradnje profila identiteta na osobnoj razini, dakle identiteta vjernika pojedinca, a ne obratno, izgradnje ili očuvanja (identiteta) institucije Crkve. Na putu izgradnje takva identiteta potrebno je nanovo stavljati naglasak na odgovornost intelektualaca-pojedinaca. A to će u mnogim slučajevima biti nauštrb izrazito centralističkog stava koji abolira prihvaćanje spomenute odgovornosti ili odgovornog uključivanja u crkveni i društveni život. To je tim zahtjevnije jer znači prihvaćati izazove života i u kontekstima označenim gubitkom vjerskih sigurnosti. Nije li, uostalom, „nesigurnost pretpostavka za Boga“?

Sam naslov knjige „Bogozaborav“ ne može se suziti samo na pitanje kriza koje prepoznajemo u instituciji Crkve, ni na rastući raskorak između stavova vjernika i Učiteljstva kao ni na – mnogim aferama – poljuljano povjerenje u Crkvi. Autor smatra da se danas trebamo suočiti s puno ozbiljnijom poteškoćom i izazovom, a to je kriza vjere i kriza odsutnosti, kako je u tekstu naznačeno, „primarnog sadržaja“ (str. 150). Zato je Crkva pred pozivom da (ponovno) naviješta Boga. Radi se o navještaju koji treba zahvatiti čovjeka u njegovoj dubini. To ne znači da današnji čovjek u Boga ne vjeruje. Mi, kaže autor, vjerujemo u Boga, „ali ne čeznemo za njim! Kad Bog prestane biti našom čežnjom, onda On za nas (p)ostaje deklarativnom mantrom“ (str. 6).

Iako su, vremenski gledano, ovi tekstovi pisani prije nego što je na Rimsku stolicu zasjeo papa Franjo, ne mogu ne spomenuti dvije poveznice koje se mogu naći u tekstovima ove knjige, odnosno promišljanjima i pozivima pape Franje. Ponajprije, to je stalno pozivanje pape Franje na uspostavu dijaloga. Istinski dijalog, i prije

negoli je susret različitih (svjeto)nazora, ponajprije je susret osoba. Svaki autentični dijalog podrazumijeva uvažavanje drugoga i okretanje prema drugome te se time u središte stavlja osobu/sugovornika, a ne toliko samu ideju. To je ono što je u Papinoj komunikaciji prepoznatljivo. Autoru ove knjige jako je stalo do dijaloga. Zapravo, u zauzimanju Crkve za istinski dijalog on vidi i put oslobođanja, odnosno izlaska Crkve.

Autor ove knjige prokazuje bezuvjetno nastojanje Crkve oko čuvanja vlastite slike/imidža, a papa Franjo poziva Crkvu na odlučan iskorak kako ne bi ostala zatvorena: „Draža mi je Crkva koja je doživjela nezgodu, koja je ranjena i prljava zato što je izišla na ulice, nego Crkva koja je bolesna zbog zatvorenosti i komocije hvatanja za vlastite sigurnosti“ (EV br. 49). Poziv na izlazak i napuštanje vlastitih „sigurnosti“ druga je misao koja povezuje njihove tekstove.

Autor vrlo dobro verbalizira probleme. Potiče na razmišljanje. Pobuđuje pitanja i usmjerava na dijalog – između osoba i različitih svjetonazora. Knjiga je poziv na ostvarenje susreta intelektualnog i vjerničkog iskustva, susreta koji je tako potreban u crkvenom, ali i širem, društvenom kontekstu. U njoj se, naravno, ne dotiču sva pitanja s kojima se suočava današnji čovjek. Možemo poželjeti da ovi tekstovi – kako za samog autora tako i za čitatelje – budu poticajem za daljnja propitivanja i smjelo suočavanje s nelakim izazovima našega vremena.

Jerko Valković